

BEDİÜZZAMAN'IN ANARŞİ YORUMU

Kelime olarak **anarşi**, eski Yunancada kullanılan ve **“hükümetin olmaması, hükümeteşiz olma hali”** anlamını taşıyan “anarchia ve anarchos” kelimelerinden gelmektedir.(1) Genel olarak taşıdığı mana ise, **“kaos”** ve **“düzensizlik”** ortamıdır. Bir diğere tanıma göre **anarşi “efendisiz olma”**(2) şeklinde ifade edilmiştir. Genel bir tanımlamayla **anarşi**, bütün hakimiyet biçimlerini yok etmeyi hedef alan politik bir felsefe ve stratejinin ortaya çıkardığı neticedir.

Anarşistlerin **“Anarşi düzendir, hükümet ise kaos.”** şeklinde sloganlaşmış görüşleri vardır. Anarşizm ise, **“sosyalizmin hükümeteşiz sistemi”** şeklinde tarif edilmiştir. Anarşizmi savunanlar “hükmedenin olmadığı” bir toplumu hedeflemektedirler. Dolayısıyla anarşinin oluşturulmasını hedefleyen siyasi bir teörinin adıdır anarşizm.

Risale-i Nur Külliyyatı'nın pek çok yerinde anarşi ve anarşist kelimelerine rastlamak mümkündür. Bediüzzaman Said Nursi'nin bu kavramları kullanırken yaygın anlayıştaki gibi sadece **“kaos ve terör”** manâsını mı kastetmiştir? Yoksa ona belli bir felsefesi olan bir düşünce sistemi olarak yaklaşmıştır?

Bediüzzaman, anarşinin ortaya çıkışına etki eden en önemli olayın Fransız İhtilali olduğunu; bu ihtilalin ardından **“hürriyetperverlik fikrinin”** tüm Avrupa ülkelerini ve ardından tüm dünyayı sardığını söyler. Bu tarihi olayın sırasıyla sosyalizmi, Bolşevik İhtilalini ve anarşiyi netice verdiğini şöyle ifade eder:

“Evet, ihtilâl-i Fransevîde hürriyetperverlik tohumuyla ve aşılmasıyla sosyalistlik türedi, tevellüd etti. Ve sosyalistlik ise bir kısım mukaddesatı tahrip ettiğinden, aşıladığı fikir, bilâhare bolşevikliğe inkılâp etti. Ve bolşeviklik dahi çok mukaddesat-ı ahlâkiye ve kalbiye ve insaniyeyi bozduğundan, elbette, ettikleri tohumlar hiçbir kayıt ve hürmet tanımayan anarşistlik mahsulünü verecek.”(3)

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi, Fransız ihtilâli ile özgürlük fikri sınırsız bir şekilde insanların önüne sunulmuştur. Sınırsız ve ölçüsüz özgürlük ise ifrat ve tefrit uygulamaları, yani birbirine taban tabana zıt uygulamaları ve sistemleri ortaya çıkarmıştır. Bir yandan kapitalizm Avrupa'da yaygınlaşırken, buna tepki olarak sosyalizm ortaya çıkmıştır. İlk başta üretim ve paylaşım ilkelerine karşı kapitalizme yönelten sosyalist düşünürler, bir adım daha ileri giderek kapitalizm yoluyla ekonomik gücüne güç katan Avrupa'nın kabul ettiğı her türlü değere karşı da savaş

---

açmıştır. Bunların başında da Hıristiyanlık dini vardır. Dolayısıyla sosyalizm sadece alternatif bir ekonomik sistem olmaktan çıkmış, insanları ve toplumları şekillendiren her türlü kutsal değere karşı olan ve bunların yerine kendi dünya görüşünü yerleştirmeye çalışan farklı bir sistem çıkmıştır. Bu sistemin uygulama alanına konuluşu ise Bolşeviklik, yani komünizm olmuştur. Ancak din ve kutsal değerlerden tamamen uzaklaşan insanlar için varılacak son nokta bu değildir. Bu tehlikeli gidişatın sonu ve mahsulü, Bediüzzaman'ın da işaret ettiği gibi, din, ahlâk, örf gibi insanın veya toplumun tamamen hayrına olan hiçbir düzenlemeyi kabul etmeyen "Anarşizm"dir. Nitekim öyle de olmuştur. Ve unutmamak gerekir ki, bu mahsul sosyalizm ve komünizmden daha tehlikelidir.

Anarşizm, her ne kadar iktisadî, içtimaî veya felsefî gerekçelerle temellendirilmeye çalışılsa da, aslında sınırsız inkar ve Allah inancını reddetme anlamına gelen "**küfr-ü mutlak**"ın karşılığıdır.(4) Maddî ve manevî hiçbir otoriteyi kabul etmeme felsefesiyle hareket eden anarşizmin bu en belirgin özelliği aslında insan yaratılışına terstir. Çünkü insan, gerek ferdî planda, gerekse içtimaî açıdan dinsiz yaşayamaz. Dinsiz bir millet yaşayamaz. "**Küfr-ü mutlak olduğu zaman, hakikat-i halde yaşanmaz.**"(5) İnkarcılık akımları kalplerdeki imanı tamamen tahrip ettikten sonra, özellikle genç kesim toplum içinde "**bilerek ve severek isyan ve tuğyana**" teşebbüs edecek, anarşist fikirlere kapılmakla toplum içinde fesat unsuru birer canavar haline dönüşecektir.(6)

Diğer yandan Bediüzzaman, **Beşinci Şua** isimli risalesinde, Deccal ve Süfyanla ilgili hadis-i şerifleri yorumlarken, bu kavramları belli bir şahıs olmaktan ziyade, dinsizlik ve inkarcılığı netice veren fikir cereyanları olarak açıklar.

İnsanların değer verip kabul ettiği mukaddesatın, inancın ve dini temellerin anarşist düşünüşle yok edilmesi neticesinde toplumu meydana getiren insanların kalplerindeki hürmet, merhamet gibi hasletler yok olur. Böyle insanlarca oluşturulan bir toplum ise adeta canavarlaşır.

"Kalb-i insanîden hürmet ve merhamet çıksa, akıl ve zekâvet, o insanları gayet dehşetli ve gaddar canavarlar hükmüne geçirir; daha siyasetle idare edilmez."(7)

Anarşizme karşı Bediüzzaman, özellikle İslam toplumları içinde şu beş esasın yeniden canlandırılması ve toplumun belkemiği haline getirilmesi gerektiğini ifade eder:

"Hürmet, merhamet, haramdan çekinmek, emniyet, serseriliği bırakıp itaat etmek."(8)

Bediüzzaman, anarşizmin insanlık medeniyetinde meydana getirdiği olumsuz etkilere dikkat çeker ve bunların en başında **“insanlık medeniyetini alt-üst etmesini”** gösterir. Hattâ, fikir akımı olarak yakın tarihe dayanan anarşizmin, insanlık tarihi boyunca değişik şekillerde kendini gösterdiğini söyler ve şöyle der:

“Eskiden Mançur, Moğol ünvanıyla içtimaat-ı beşeriyeyi zîrûzeber eden taifeler ve Sedd-i Çinînin yapılmasına sebebiyet verenler, kıyamete yakın, yine anarşistlik gibi bir fikirle medeniyet-i beşeriyeyi zîrûzeber edecekleri, rivayetlerde vardır.”(9)

Yukarıda da belirttiğimiz gibi anarşizm, ortaya koyduğu düşünce sistemiyle, içinde barınıp geliştiği Batı toplumlarının mukaddes değerlerini, kültürünü ve özellikle dine bağlılıklarını yok etmiş, bir nevi Hıristiyanlık dinini mağlup etmiştir.(10) Özellikle, ortak görüşlere sahip olduğu komünizmin 1917 yılında Rusya'da gerçekleştirilen Bolşevik İhtilaliyle, Asya'nın büyük bölümünü hakimiyeti altına alarak, bu bölgedeki insanların Müslüman olsun, Hıristiyan olsun, inançlarından uzaklaştırılması için her türlü uygulama yapılmıştır. İnanç boşluğuna düşen ve bütün mukaddesatından kopan insanlar ise, tarih boyunca hiçbir düşmanın ve saldırganın vermediği zararı kendi değerlerine, tarihî birikimine, kültürüne, örf ve âdetlerine vermiştir. Kısaca anarşizm, tarihteki Mançur ve Moğol kabilelerinin yaptıkları bozgunculuğun çok daha fazlasını, insanların kendi kendisine vermesini sağlamıştır.

İslâm ve Müslüman Düşmanı Olarak Anarşizm

Anarşizm, ne yazık ki İslam toplumlarında da taraftar bulmuştur. Anarşist görüşleri okuyup benimseyen bazı kişiler gerek fikir planında, gerekse uygulamada, tıpkı Batı dünyasında olduğu gibi dinî değerlere ve özellikle İslâmın kendisine savaş açmışlardır. Bu anarşistlerin İslâmıla mücadelelerini aşama aşama Bediüzzaman'ın dilinden aktaralım:

“Şeriat-ı Muhammediyenin (a.s.m.) ebedî bir kısım ahkâmını nefis ve şeytanın desiseleriyle kaldırmaya çalışarak,

“Hayat-ı beşeriyenin maddî ve mânevî rabitalarını (bağlarını) bozarak,

“Serkeş ve sarhoş ve sersem nefisleri başıboş bırakarak hürmet ve merhamet gibi nuranî zincirleri çözer,

“Hevesat-ı müteaffine (kokuşmuş hevesler) bataklığında birbirine saldırmak için cibrî (zoraki) bir serbestiyet ve ayn-ı istibdat (baskının tâ kendisi) bir hürriyet vermek ile dehşetli bir anarşistliğe meydan açar.”(11)

Anarşist düşüncelerin Müslümanlar üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiler, Batı toplumlarından daha büyük olacaktır. Çünkü Batı toplumu her ne kadar Hıristiyanlık dinine inanıyor olsalar da, bu din ilk şekliyle ve orijinallikinden çok uzaktadır. Müslümanlık ise, ilk geldiği şekliyle aynen günümüze kadar ulaşmıştır ve en mükemmel dindir. Böyle bir dini, anarşist düşüncelerle terk eden bir kişinin, başka bir dine bağlanması imkânsızdır. Zaten hiçbir mukaddes değeri kabul etmeyen bir görüşü savunan insanın, İslâmiyet gibi yüce bir dini dikkate alması beklenemez. İslâmiyet zincirinden kopan bir kişi için bağlayıcı hiçbir değer yargısı olmaz. Her ne kadar, kendileri için bir takım insanî değerleri ve kuralları dile getirirler de, kendilerinin koydukları bu kuralları kolaylıkla çiğneyebileceklerini tarih sayısız örneklerle bize göstermiştir. Bediüzzaman, kendini anarşizme kaptıran insanların özelliklerini şu ifadelerle dile getirir:

“Bir Müslüman, başka milletler gibi değil. Eğer dinini bıraksa anarşist olur, hiçbir kayıt altında kalmaz; istibdad-ı mutlakdan (sınırsız otoriteden), rüşvet-i mutlakadan (sınırsız taviz vermeden) başka hiçbir terbiye ve tedbirle idare edilmez.”(12)

“Bir Müslüman, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın zincirinden çıkarsa, dinini bıraksa, daha hiçbir dine girmez, anarşist olur; ruhunda kemâlâta medar hiçbir hâlet kalmaz. Vicdanı tefessüh eder, hayat-ı içtimaiyeye bir zehir olur.”(13)

Gerek fert, gerekse toplum planında hiçbir otoritenin istibdat-ı mutlakı, yani sınırsız otoriteyi gerçekleştiremeyeceğine göre, toplumları ve medeniyetleri tehdit eden böyle bir tehlikeye karşı daha kısa yoldan ve daha etkili bir çözüm yolu vardır:

“Beşeriyeti dehşetli sadmelere uğratan, tehdit eden, anarşiliğin, ifsat ve tahribin, yegâne çaresi ancak ve ancak İlâhî, semâvî bir dinin ezeli ve ebedî hakikatleridir, hakikat-i İslâmiyettir.”(14)

“Komünistlik, masonluk, zındıklık, dinsizlik, doğrudan doğruya anarşistliği intaç ediyor. Ve bu dehşetli tahrip edicilere karşı ancak ve ancak hakikat-ı Kur'âniye etrafında ittihad-ı İslâm (İslâm birliği) dayanabilir.”(15)

“Şimdi bu zamanda en büyük tehlike olan zındıka ve dinsizlik ve anarşilik ve maddiyunluğa (materyalizme) karşı yalnız ve yalnız tek bir çare var. O da Kur'ân'ın hakikatlerine sarılmaktır.”(16)

Dinsizliğe ve Anarşizme Karşı Risale-i Nur Modeli

Bediüzzaman, asrımızın anlayış seviyesine uygun ve insanların maruz kaldığı manevî tehlikelere karşı çözüm çareleri sunan bir eser olarak kaleme aldığı Risale-i Nur Külliyyatını, Zülkarneyn'in Seddine benzetir.

Ye'cüc ve Me'cüc, tarihin derinliklerinde fesadın ve bozgunculuğun temsilcileri olmuştur. O günün şartlarında bu fesat ve bozgunculuk barbarlıkla, kan dökerek ve o dönemin medeniyetlerini alt-üst ederek gerçekleştirilmiştir. Bu fesadı önlemek ve mazlum mü'minleri muhafaza etmek maksadıyla Hz. Zülkarneyn geçilmez bir set inşâ ettirmişti. Günümüz şartlarında ise, Ye'cüc ve Me'cüc'ün gerçekleştirdiği fesadın çok daha ileri boyutlardaki akisleri komünizm ve özellikle anarşizmin neticelerinde görülmektedir. En derin darbeler ise maddî açıdan değil manevî açıdan gelmektedir. Dinsizlik ve isyan görüşleriyle asrımız insanının kalp ve inanç dünyası çok derin yaralar almaktadır. İnkarcılığın önünde bir set teşkil eden Kur'an ve hükümleri, anarşizm gibi bir takım fikir akımlarının sonucu büyük yaralar almış, insanlar imansızlık gibi büyük bir manevî tehlikeyle yüz yüze gelmişlerdir. İnsanlar imanlarını kaybetmekte, bu kayıp o insanların ebedî hayatlarının kaybıyla sonuçlanmaktadır.

Manevî cihetten gelen bu dehşetli saldırılara ve bozgunculuğa karşı yine manevî bir set teşkil etmek gerekmektedir. Tıpkı Ye'cüc ve Me'cüc'ün maddî fesadının önüne yine maddî bir set kurulması gibi.

“Sedd-i Zülkarneynin tahribiyle Ye'cüc ve Me'cücülerin dünyayı fesada vermesi gibi, şeriat-ı Muhammediye (a.s.m.) olan sedd-i Kur'ânî'nin tezelzülüyle ve Ye'cüc ve Me'cüc'den daha müthiş olarak ahlâkta ve hayatta zulmetli bir anarşilik ve zulümlü bir dinsizlik fesada ve ifsada başlıyor.”(17)

“Hıristiyan dinini mağlûp eden ve anarşiliği yetiştiren şimalde (kuzeyde) çıkan dehşetli dinsizlik cereyanı, bu vatani mânevî istilâsına karşı Risale-i Nur, sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî vazifesini görebilir.”(18)

Anarşistlerin Allah inancını insanların kalplerinden ve akıllarından silme amaçlarının yanı sıra, iddia ettikleri özgürlük ve bağımsızlıktan uzak, insanları ve toplumları sınırsız bir baskı ve tahakküm altına almak olduğu şu ifadelerle vurgulanır:

“Hem Nur Risaleleri küfr-ü mutlaka kırdığı için, küfr-ü mutlakin altındaki anarşiliği ve üstündeki istibdad-ı mutlaka kırıyor.”(19)

Risale-i Nur'u okuyarak imanî açıdan manevî takviye sağlayan insanlar, özellikle gençler yaşadıkları toplum içinde aynı tehlikeye maruz diğer insanların kurtulması, hattâ onun da ötesinde gelecek nesillerin imanlarının kurtarılması için de çaba gösterirler. Aslında bu Risale-i Nur'un kendini okuyanlara gösterdiği en önemli hedeflerdendir. Risale-i Nur'un çeşitli yerlerinde bu önemli görev şöyle ifade edilir:

“Risale-i Nur sırf âhirete bakar; gayesi Rıza-yı İlâhî ve imanı kurtarmak ve şakirtlerinin (talebelerinin görevi) ise, kendilerini ve vatandaşlarını idam-ı ebedîden (ebediyyen hiçliğe düşmekten) ve ebedî haps-i münferitten (tek kişilik hapisten) kurtarmaya çalışmaktır. Fakat dünyaya ait ikinci derecede gayet ehemmiyetli bir hizmettir ve bu millet ve vatani anarşilik tehlikesinden ve nesli-âtinin (gelecek neslin) biçareler kısmını dalâlet-i mutlakadan (sınırsız inkarcılıktan) kurtarmaktır.”(20)

“Kur'ân-ı Hakîmin sırr-ı hakikatiyle (gizli hakikatleriyle) ve i'câzının (mucizeliğinin) tılsımıyla, benim ve Risale-i Nur'un programımız ve mesleğimiz ve bilfiil semeresini (meyvesini) gördüğümüz ve çalıştığımız ve gaye-i hareketimiz ve hedefimiz, ölümün idam-ı ebedîsinden iman-ı tahkikî (uzun araştırmalar sonucu elde edilen iman) ile biçareleri kurtarmak ve bu mübarek milleti de her nevi anarşilikten muhafaza etmektir.”(21)

Anarşizmin önünde sarsılmaz bir set teşkil eden Risale-i Nur, Kur'an-ı Kerim hakikatlerini bu asrın anlayışına uygun ölçülerle sunar.

Anarşizm gibi büyük bir tehlikenin geri püskürtülmesi yine Kur'an'ın kendisine müracaat edilerek, onda gizli hakikatleri bu günün insanların anlayacağı şekilde sunulması, yani bir nevi inançsızlığın önünde çok kuvvetli bir set teşkil ederek gerçekleşecektir. Risale-i Nur eserleri bu özelliğe sahiptir.

“Risale-i Nur, hakikat-i İslâmiye ve Kur'âniyeyi müspet ve müdellel (ispatlanmış ve delillendirilmiş) bir şekilde insanlığın nazar-ı tahkikine arz ve ifade etmektedir.”(22)

SONUÇ

Bediüzzaman Said Nursi, anarşi ve anarşizmle ilgili değerlendirmelerini yaparken, hedefini iyi tanıyan bir fikir adamı konumundadır. Anarşizmi herkesin yaptığı gibi sadece **“kaos ve kargaşa”** anlamlarıyla algılamamış, imana ve inanca karşı en büyük tehdit olan bir düşünce sistemi olarak değerlendirmiştir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, anarşizmin en belirgin ilkesi olan otorite karşıtlığı için en uygun zemin, toplumu oluşturan kesimler arası uçurumdur. Ezilen, horlanan, geri kalmış ve cahil halk tabakası anarşizmin yerleşmesi ve yayılması için en uygun zemindir. Bu durumda yapılacak şey, hangi kesimden olursa olsun insanlar arası sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma zemininin oluşturulmasıdır. Bunun için de en önemli uygulama olarak, İslâmın beş temel şartından olan zekâtı gösterir. Zekâtın yaygınlaşmasıyla “aşağı tabakadan yukarı tabakaya ihtilâl sadâları, haset bağirtıları, kin ve nefret vâveylâları yerine ihtiram, itaat ve muhabbet sadâları yükselir.” Böyle bir toplumun hiçbir ferdine, anarşizmin herhangi bir prensibi kabul ettirilemez.

Bediüzzaman'ın anarşizmle ilgili önemli bir tespiti de anarşizmin çıkış kaynağıyla ilgili olanıdır. Burjuva sınıfına yönelik fakir halk kesiminin bir isyanı olarak değerlendirilen ve Avrupa'da çok büyük ve çok köklü değişimlere sebep olan Fransız İhtilâli, anarşizmin de çıkış noktasıdır. Çünkü bu ihtilâlin ardından bütün Avrupa'ya özgürlük düşünceleri yayılmıştır. Özgürlüğün makûl çerçevede sınırlarının belirlenmemesi ise, küçük-büyük her türlü otoriteyi kabul etmemek, hiçbir kuralı dinlememek neticesini doğurmuştur ki, anarşizmin en önemli özelliği de budur.

Her türlü otoriteye başkaldırma özelliği anarşizmi Bediüzzaman'ın ifadesiyle **“küfr-ü mutlak”**a yani **“sınırsız inkâncılık inancı”**na yöneltmiştir. Halbuki küfr-ü mutlak insanın fitratına terstir. İnançsızlık esası üzerine kurulu bir hayat düşünülemez.

Otorite karşıtlığından hareketle anarşizmin neticelerinden bir diğerini Bediüzzaman, kalplerdeki hürmet, merhamet gibi güzel hasletlerin yok edilmesi olarak gösterir. Ona göre hürmet ve merhamet gibi özellikler insanın akıl ve zekâ özelliklerini en ideal şekilde yönlendirir. Aksi takdirde sadece akıllı ve zekâsıyla hareket eden insanlar canavarlaşır. Bu yüzden Bediüzzaman, anarşizme karşı köklü bir formül sunar: Hürmet, merhamet, haramdan çekinmek, emniyet, serseriliği bırakıp itaat etmek.

Kısaca Bediüzzaman Said Nursi, anarşizmi inançsızlık, inkar, dinsizlik ve isyan temelleri üzerine kurulu bir sistem olarak görür ve ona karşı imanı korumaya yönelik bir savunma sistemi geliştirir. Tıpkı Hz. Zülkarneyn'in Seddi gibi, anarşizmin bozgunculuğuna ve saldırılarına karşı çok güçlü manevî bir set oluşturmuştur. Bunun adı da Risale-i Nur Külliyyatı'dır.

Dipnotlar:

(1) bk. Angeles, 1992: 11-12Angeles, 1992: 11-12.

(2) bk. Marris, 1979: 48.

-
- (3) bk. Nursi, 1996: 888.
  - (4) bk. Nursi, 1996:1894.
  - (5) bk. Nursi, 1996: 1914.
  - (6) bk. Nursi, 1996: 890.
  - (7) bk. Nursi, 1996: 888.
  - (8) bk. Nursi, 1996: 1024.
  - (9) bk. Nursi, 1996: 149, 888.
  - (10) bk. Nursi, 1996: 575.
  - (11) bk. Nursi, 1996: 890.
  - (12) bk. Nursi, 1996: 1720.
  - (13) bk. Nursi, 1996: 1914.
  - (14) bk. Nursi, 1996: 1412.
  - (15) bk. Nursi, 1996: 1720.
  - (16) bk. Nursi, 1996: 1830.
  - (17) bk. Nursi, 1996: 1613.
  - (18) bk. Nursi, 1996: 1720.
  - (19) bk. Nursi, 1996: 1822.
  - (20) bk. Nursi, 1996: 1683.
  - (21) bk. Nursi, 1996: 1686.
  - (22) bk. Nursi, 1996: 1412.

KAYNAKÇA

- Angeles, Peter, *The Harper Collins Dictionary of Philosophy, İkinci Baskı, 1992.*
- Marris, William, *The Heritage Illustrated Dictionary of the English Language, International Edition, C. 1, Boston-1979.*
- Joll, James, *The Anarchist (Octave Mirbeau'dan), Boston-1964* Rocker, Rudolph, *Anarchosyndicalism, London-1938.*
- Bediüzzaman Said Nursi, (Kaynaklı, İndeksli Lügatli Risale-i Nur Külliyyatı), Nesil Yayınları, İstanbul-1996, C. 1 (Mektubat, Sözlükler, Şuâlar), C. 2 (Barla Lahikası, Emirdağ Lahikası, İşârâtü'l-İ'câz, Kastamonu Lahikası, Münazarat, Tarihçe-i Hayat)